

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

37. De Indignatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

DE ODIS CONCITANDO IN VITIA, ET FICTIONE imaginis.

Ex D. Chrysoftomo exemplum.

CAPVT XXXVI.

Ex D. Chrysoſt. hom. 14. p. 177.

Καὶ γὰρ παρὰ κλεισὰ τῶν ὀφθαλμῶν, τὴν κεφαλὴν ἰωάννης λαβόντας ἀποτέμνειν, καὶ τὴν δὲ ἀποστέμνειν, οὐτως ἀπελθεῖν οὐκ ἐθέλω, καὶ νομίζω πρὸς τὸ ὀφθαλμῶν ὄραϊν αὐτῆς, φωνὴν ἀφίπειται, καὶ λέγει, μή σῃσάτε με τὸ σφαγέα τὸ ὄραϊν. ὁπερ ἐλεγχθῆναι οὐκ ἐποίησε, τὸ τὸ ὄραϊν ἐποίησε. ὁπερ θυμὸς τυραννικὸς οὐκ ἴχουσε, τὸ τὸ ἐπιτοκίας ἀνάγκη παρὰ σκίασε. καὶ ὅτε ἐκλήχθητο δημοσίᾳ τῶν ἀνδρῶν, ἤνεγκε γενναίως τὴν ἐπιτοκίαν ὀφθαλμῶν, ὅτε ἕως ὄραϊν ἀναγκάσει αὐτὸν οὐδένα, τότε τὴν μακαρίων ἐκείνων ἀπέτεμε κεφαλῆν. τὸ αὐτὸ δὲ τὸ καὶ τὸν παρὰ κλεισὰ, καὶ παρὰ κλεισὰ ἰωάννης, ὅτε οὐκ ἐπὶ πρὸς ἀπώμεν, ταύτην βαρύνοντες τὴν κεφαλὴν, ἀπέναι, καὶ πᾶσι αὐτῆς ἐπιτοκίαν, βαρύναι, καὶ τὸ ὄραϊν κατηγορεῖται. καὶ γὰρ τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ὄραϊν, καὶ ὄραϊν, τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν κεφαλῆς ἐκείνης ὄραϊν, φερόν ἐκείνης ὄραϊν, καὶ ἀπέναι ὄραϊν, καὶ ὄραϊν τῆς κεφαλῆς οὐκ ἔστιν ὄραϊν, τὸ τὸ φῶς τὸ τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ὄραϊν, ἀλλὰ καὶ ἀποστέμνειν διωγόμενα βαρύναι τὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸ ἐπὶ τοὺς ὄραϊν ὄραϊν.

Et Tenim antea vos rogavi, ut Ioannis caput abscissum adhuc calido cruore distillans sumentes, sic domum quisque suam redeatis, & pueris ante oculos habere ipsum, voce emittentem, & dicentem: odio habete iugulatorem meum, iuramentum. Quod increpatio non fecit, hoc fecit iuramentum: quod ira non potuit tyrannica, hoc peritij necessitas effecit. Et quando, nempe omnibus publice audientibus arguebatur, increpationem generose tulit tyrannus, cum vero se in iuramentorum necessitatem adegit, tunc illud beatum caput abscidit. Hoc ipsum igitur, & nunc peto, & petere non desistam, ut quocumque abierimus, hoc gestantes caput abeamus, & omnibus clamans ostendamus, & iuramenta condemnans. Quamuis namque valde sumus ignavi, & negligentes, capitis illius oculos intuiti, terribiliter nos respicientis, & minantis iurantibus, freno omni vehementius per timorem huiusmodi repressi, cohibere, & auertere facile poterimus linguam a iurandi precipitio.

Præclarum omnino exemplum, ad quod similia multa exprimi, conformarique poterunt. Quibus efficacius peccatorum læditas, & miseria ex effectis, ad sempiternam dejectionem oculis subijciatur. Vide etiam Ciceron. vltima Verrina. Afficite, afficite, iudices squallorem, sordem, sociorum, vbi est artificiosus locus indignationis & commiserationis.

De indignatione.

CAPVT XXXVII.

Existit & generosa quædam iracundiæ species, quam indignationem appellamus, quoties ex secundis alicuius rebus, qui laucioni fortuna maximè sit indignus, iustum dolo-

dolorem concipimus. Qua in re sapissime triumphabant Oratores, & Poetae, dum facinorosos homines, aut certe viles & propudiosos, ad amplissimos honores euectos esse indignantur. Quam generoso fastidio Horatius istam in Menam Pompeij magni libertum, excussit.

Horatij in Menam indignatio. Horat. Epod. od. 4.

Lupis, & agnis, quanta foris oblitigit,
Tecum mihi discordia est.
Iberis perusse funibus lateri,
Et crura dura compede.
Licet superbus ambulos pecunia,
Fortuna non mutat genus:
Videsne sacram mactans te viam,
Cum haec ter vlnarum roga,
Vt ora vertat huc & huc euntium
Liberrima indignatio?
Sed tu flagella hic triuimvirilibus
Præcora ad fasti tuum,
Arat Faleri mille fundi iugera,
Et Appiam manus terit.

Apparet in istis saeva quædam generositas, & nobiles aculei, qui eo magis probantur, quod in improbi hominis arrogantiam commode videantur exerti. Sed non alio absynthio versus suos intingunt satyrici. Quis non miretur Iuuenalis ingenium, & excellentiam acrimoniam, dum hæc effundit:

Iuuenal. Satyr. 1.

Patrios omnes opibus cum prouocet unus,
Quo tonante grauis iuueni mihi barba sonabat:
Cum pars Niliaca plebis, cum verna Campani
Crispinus; Tyrias humero reuocante lacernas,
Ventilet æstiuum digitis sudantibus aurum,
Nec suserre queat maioru pondera gemmas;
Difficile est satyram non scribere, Nam quis iniqua
Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat se;
Causidici nonna cum venias leætica Matkonis,
Plena ipso post hunc magni delator amicti,
Et citò rateris de nobilitate comesa?

Cinami-
tio. descriptio.

Quam aptè Cinami illius, qui tonsor fuerat, indignitatem; Crispini annulos æstiuos ventilantis, mollitiem, & Mathonis causidici leætiam, Plenâ ipso, (tantum erat homini abdomen) satyrico carbone describit, & ista, quo risu dicantur?

Sat. 4.

Montani quoque venter adesi, abdomine tar-

Et matutino sudans Crispinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera: sanior illo

Pompeius tenui iugulos aperire susurro,
Et qui vulturibus seruabat viscera Dantis
Fasci, marmorea meditata prælia villa:
Et cum morisero prudens venio Catullo,
Qui nunquam vix flagrabat amore puella,
Grande & co spicuum nostro quoque temporum monstrum,
Cacus adulator, dirusq; à ponte sacelles,
Dignus Aricinos qui mendicavit ad axis,
Blandaq; deuexa iactaret basia rheda.

Vt totam illam Imperatoris cateruam exagitat: quæ ex tenui fortuna ad palatinos honores ereplerat? Plane ad magna eloquentiæ decora natum erat istud ingenium. Sed ne Poetas commemoremus, quis tandem in istis Cicerone, & Demosthene felicitior: cuius ista sunt indignationis pro Sestio? Inouent magistratum Tribuni Plebis, qui omnes se de re promulgaturos confirmant. Ex his princeps emittitur ab inimicis meis, in quem homines in lectu irridentes, Gracchum vocabant: quoniam id etiam fatum ciuitatis fuit, vt illa ex vepreculis extracta nitidula, rempubliconaretur arrodere. Alter verò, non ille Serranus ab atatro, sed ex deserto Gaii Oleli horreo, calathis grauis in Calatinos, ac Lelios inustus, subito nominibus in tabulas relatis, nomen suum de tabula sustulit. Et in Vatinius: At illud tenebrosissimum tempus inuencis atati tua patiar latere: Licet impune per me parietes in adolescentia perfoderis, vicinos compilaris, matrem verberaris, habeat hoc præmium tua indignitas, vt adolescentiæ turpitudine obscuritate & sordibus tuis obtegatur.

Cicero pro Sestio.

Cicero pro Vatino.

Pergit deinde hominis antea obscurissimi aditum ad honores, & cursum demonstrare. totaque oratione vehementer ob eius contemptissimam vilitatem indignatur. Postremo loco addit, quod vehementis est stomachi, vt, Te cognati respuunt, tribules execrantur, vicini meruunt, affines erubescunt: Struma dentis, ab ore improbo demigrarunt, & alysi iam se locis collocarunt, quid mordacius hoc dicto, quo adeo impuram Vatinius esse ostendat, vt strumæ, quibus nihil impurius videatur, eam ob summam foeditatem ferre non possint?

Grauis & generosa indignatio.

In Demosthene verò grauissimum AEschinis contemptum, & conceptam de eius fortuna indignationem ista præferunt. Sed

56.

Ἰδομένους ἀνὴρ, & διαπύων τοὺς ἄλλους, σκόπει πρὸς ταύτην ποικίτην κέχρηται τύχη, & cætera, quæ à numero 442. vsque ad 445. consequuntur amarulenta, & indignationis plena.

Indignatio in quibus quos exoriantur.

Facile est autem colligere, quibus de causis, & in quos, & in quibus exoriri solet indignatio. Nemo, inquit Aristoteles, ob alterius virtutes, sed ob diuitias, & potentiam inuidiosam succensere, indignarique solet, maxime verò, cum quis à tenui, & incipienti fortuna, subito ad excitatam, & speciosam demigrat.

Neque verò tantum in improbos, sed etiam in bonos alioqui viros, qui tamen ea, quæ præstantioribus debentur, obtinent, incitatur aliorum indignatio, ut cum quis desultorius protrudit le in numerum, cursumque quadrigarum. Porro ad indignationem proclives sunt nobiles, honoris cupidi, generosi, qui non æquo animo gloriæ sibi hereditatem diripi patiuntur. Modus excitandæ indignationis erit, si per contentionem pristinæ fortunæ vilitas, cum præsentis lautitia comparetur. Deinde, variæ exclamationes, querimonix, redargutiones, prout argumenti ratio suggererit, inferantur. Hæc eadem ad motum inuidiæ excitandum non mediocriter faciunt.

De remissione Ira, seu delinitione:

Ac de eius industrijs.

CAPVT XXXVIII.

VT igni, aquam, sic iracundiæ delinitionem ingeremus, cuius munus est animum iræ exarsuantem mitigare, & ad auream reducere æquitatem. Iracundia quidem non secus, ac illa Atæ Homericæ.

Remissionis ira officii. Atæ. Homer. Iliad. 1.

Ἐναρὴν δὲ ἀρτίπους ὄνειαράσασ, Ἰλλὸν ὄπεκπροδέει, φθάνει δὲ τε πάντα, ἐπ' αἴμα, Βλάπ' ἰουῶ' ἀνδρώποισ.

Valentissima (inquam) illa bellua præcurrit, & per orbem vagatur, damna, & clades ingerens: Quis verò tantam pestem auer-

eret, nisi succurrerent venerandæ Iouis filix, quæ Litæ nominantur, & ab Homero insigni artificio describuntur,

Χιλάϊ τε θροσάϊτε παραβλάπεις τε ὄφθαλμῶ.

Claudæ sunt obiacentem, & inclinatam demissionem, rugosæ ob vultus mæstitiam, strabæ oculis, ob reuententiam, qua aduersus iratos vtuntur. Vt rectè interpretatur Eustatius. Aten igitur consequuntur, & morbis iracundiæ faciunt medicinam, de qua nunc dicturi sumus.

Non est autem huius instituti rationem præscribere, qua quisque proprios iracundiæ motus refrenet. cum de eare disertè imprimis, & copiosè inter cæteros Plutarchus, & Seneca tractant: Sed qua ratione excitatos in alijs iracundiæ fluctus, quasi obiectis seopulis frangat, & allidat Orator, hoc demum edocere Rhetorum est, & huius partis, quam nunc habemus præ manibus.

Primum igitur hoc spectare oportet, non omnem iracundiam esse medicinæ capacem. Vna leuissima est, quæ simul exandescit, simulque mitigatur. Atque, ut in bona corporis constitutione fieri solet, Naturâ valenti sanè ac robusta, ad conseruationem corporis semper excubante, prius insultantes morbi repelluntur, quam antidotôn, & remediorum acies sit exercenda: Ita profus euenit, ut qui leni admodum sunt ingenio præditi, iracundiam sua sponte citius expellant, quam aliorum egeant delinitionibus.

Alia est iræ species, quam μανίαν, seu furorem diximus, quæ in hoc perturbationum estu vinculis magis eget, quam verbis.

Tertia, quæ μανίης iracundia permanens, nuncupatur, delinitionis expectat remedium, placaturque nonnunquam, si opportune adhibeatur. Neque tamen apud qualis promissuè personas rectè adhibetur delinjio, quædam enim sunt pigræ, viles, & crudeles animæ, quæ blanditijs, ut tigres muscorum cantibus, irritantur. His ego, nec occini velim, necludos fieri, sed alijs, & seuerioribus quidem, minarum, ac terroris remedijs rem transigendam esse facile centuerim.

At verò apud generosa quælibet ingenia, plurimum semper valuit delinjio, in qua claboranda eximia virtus est oratoris.

Personæ verò ad delinendam iracundiam iram accom-